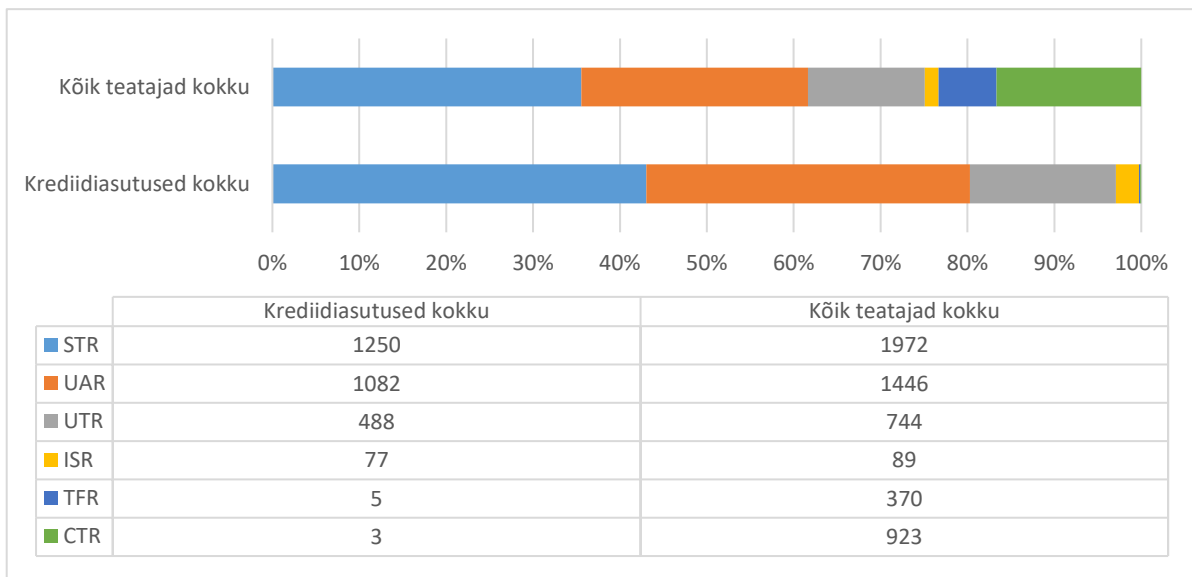

RAB avalik tagasisidearuanne krediidasutustele

Ülevaade teadetest, mille Eesti krediidasutused aastal 2019 RABile saatsid, ja nende kasutamisest RABi poolt

2019. aastal saatsid krediidasutused rahapesu andmebüroole (RAB) **2905** teadet, ca 700 võrra enam kui 2018. aastal. Krediidasutused on teatajate seas väga olulisel kohal, kogu teadete arvust moodustasid krediidasutustelt saadud teated 2019. aastal veidi vähem kui poole, 47%. 141 teadet saadeti märkega „Kiire“.

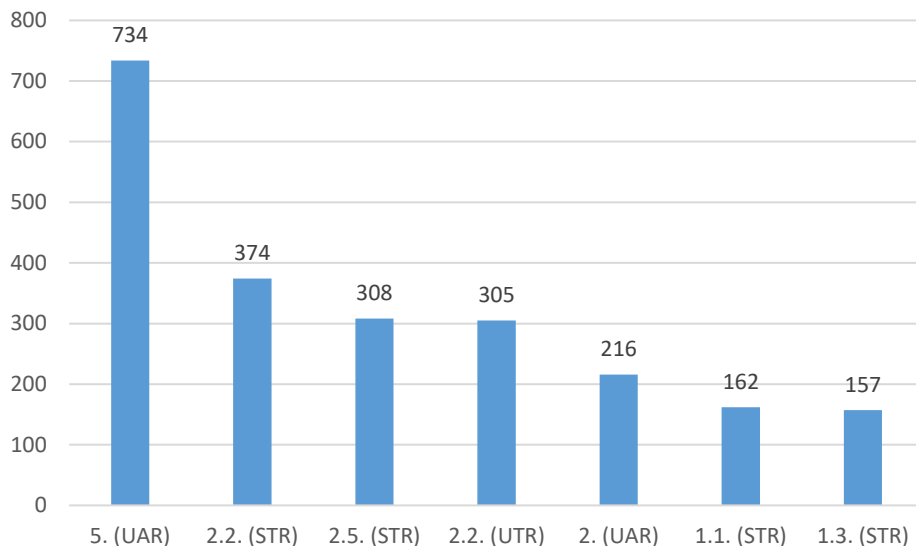
Enamik krediidasutuste 2019. aastal saadetud teadetest olid rahapesuga seotud teated¹: kahtlase tehingu teated (STR), ebahariliku tegevuse teated (UAR) ja ebahariliku tehingu teated (UTR). Krediidasutused saatsid 77 sanktsioonikahtluse teadet (ISR), viis terrorismi rahastamise kahtluse teadet (TFR) ja kolm sularahateadet (CTR).

Joonis 1. Krediidasutuste ja kõikide teatajate poolt RABile 2019. aastal saadetud teadete jagunemine kahtluse liigi kaupa.

Ülekaalukalt kõige sagedamini märkisid krediidasutused teate saatmise põhjusena ebaharilikke tehinguid kontrol (Joonis 2). Sageduselt järgnevad teatamise põhjusena, et isiku suhtes on varasemalt teadaolev või hoolsusmeetmete rakendamise käigus tekkinud rahapesukahtlus, tehingu/toiminguga seotud isik ei esita tehingu kohta hoolsusmeetmete täitmiseks vajalikus ulatuses selgitusi või dokumente või esitatu ei ole usutav.

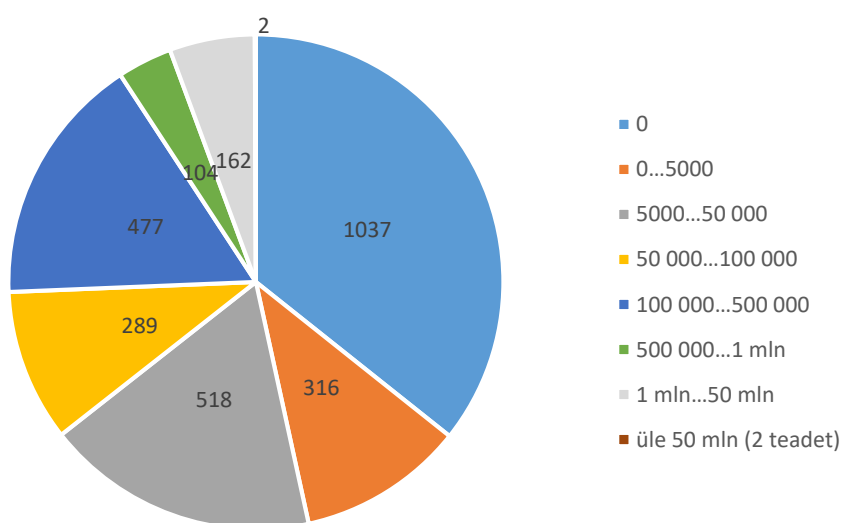
¹ Juhime tähelepanu sellele, et 2019. aasta maikuu klassifitseeris RAB seoses uue infosüsteemi kasutuselevõtmisega teadete liigid ja indikaatorid ümber, kusjuures ka vanematele teadetele kohaldatakse uusi klassifikaatoreid.

Joonis 2. Krediidiasutuste poolt RABile 2019. aastal saadetud teadete enam levinud indikaatorid.

- 5. (UAR)** Ebaharilikud tehingud kontrol
- 2.2. (STR)** Isiku suhtes on varasemalt teadaolev või hooldusmeetmete rakendamise käigus tekkinud rahapesukahtlus
- 2.5. (STR)** Isik ei esita tehingu kohta hooldusmeetmete täitmiseks vajalikus ulatuses selgitusi või dokumente või esitatu ei ole usutav
- 2.2. (UTR)** Ebaharilik tehing kontrol
- 2. (UAR)** Ebaharilikud sularahatehingud, mis ei ole seotud isiku tavapärase majandustegevusega
- 1.1. (STR)** Isiku suhtes on varasemalt teadaolev või hooldusmeetmete rakendamise käigus tekkinud rahapesukahtlus
- 1.3. (STR)** Krediidid- või finantseerimisasutus keeldub isikuga kliendisuhtesse asumisest vastavalt RahaPTS § 42 seoses hooldusmeetmete täitmise võimatusega

Teadetega seotud tehingute mahud varieeruvad krediidiasutuste võrdluses üsna palju (Joonis 3).

Joonis 3. Krediidiasutuste poolt RABile 2019. aastal saadetud teadete jagunemine summade (eurodes) alusel.

Krediidiasutustelt saadud teadete oluline roll ka RABi analüüsi vaates. 2005-st krediidiasutuse 2019. aastal saadetud teatest **746** ehk *ca* neljandiku suunas RAB süvaanalüüsi. Siinkohal on oluline rõhutada, et see, et süvaanalüüsi suunati vaid osa saabunud teadetest, ei tähenda, et ülejäänud teated ei oleks olulised. Tihti ilmneb teadete olulisus teatud viitajaga, kui lisandub infot teates sisaldunud isikute, tehingute, pangakontode vms kohta. Teadete pinnalt võib avastada puuduoleva infokillu, mis võib viia suurema kuritegeliku skeemi avastamisele; teated kogumis osutavad aga turul esinevatele trendidele ja tüpoloogiatele.

11 korral seadis RAB krediidiasutuse teate põhjal varale käsutuspiirangu. 2019. aastal kasutas RAB Eesti uurimisasutustele edastatud materjalides krediidiasutuste teadetes sisalduvat infot 445 korral.

Krediidiasutuste teadete kvaliteet ja soovitused tulevikuks

Enamiku krediidiasutustega on koostöö rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisel väga hea, see tähendab, et RABi poolt teavitatud rahapesu või terrorismi rahastamise kahtluse korral reageerib pank kohaselt ning kui tekib kahtlus, edastatakse RAB-ile teade. Meie sisend on pankadele oluline ja seda võetakse enamasti täie tõsidusega. Krediidiasutuste poolt teadete esitamisel on olnud juhuseid, kus teate juurde pole lisatud kõiki dokumente, mis ei ole otseselt seotud põhisubjektiga, aga vara päritolule või edasisele liikumissuunale viitavad ning on kohustatud isikul olemas. Sellisel juhul tuleks sellised andmed esitada koos teatega või äärmisel juhul rahapesu andmebüroo päringu peale, juhindudes RahaPTS §-st 49 lg-st 4.

Üldistavalt võib öelda, et krediidiasutuste puhul on teadete esitamisel tüüpvideks andmete puudulik sisestamine (nt on välismaa isikutel sünniaeg puudu, isikut tõendava dokumendi andmed on sisestamata (ei piisa ainult dokumendi lisamisest dokumendi teate saatmise vormi ossa) ja dokumentide puudulik esitamine (nt teatele on lisamata konto väljavõte või tagasikutsumise korraldus).

Teadete kvaliteet ka erineb olenevalt sellest, milline kontaktisik on teate esitanud. On väga sisulisi ja üheselt mõistetavaid ning põhjalikke teateid, aga ka selliseid, mille puhul peab teate sisu mõistmiseks pöörduma teataja poole. RABi töö teate saamisel teeb palju lihtsamaks, kui teate esitaja kirjeldab lahti kahtluse sisu. See aitab meil teadet paremini mõista, väheneb oht, et n-ö ridade vahel lugeda püüdes jääb osa olulisest infost teadmata ja nii väheneb koormus ka teate saatja jaoks, sest pole tarvis pöörduda teataja poole lisaselgituste saamiseks.

Esineb teateid, kus tehingu ja/või kahtluse kirjeldused on segadusttekitavad – sisulist infot on vähe, sisu väljal on loetletud erinevaid tehinguid. Esineb ka teateid, mille puhul jäi arusaamatuks märkega „Kiire“ teate esitamise põhjus, kuivõrd kiiret reageerimist vajavat infot teatega ei esitatud. Teadetes esineb probleeme tehingute ploki korrektse täitmisega: kas ei ole seotud kõik osapooled, kes teatist läbivad või on tehingute plokk muus osas puudulikult täidetud (nt jäetakse osapooled selleks ettenähtud ploki lisamata). Esineb teateid, kus tehingute kirjeldus on pikk, kuid vähesisukas (nt jäetakse kliendi nimi märkimata), sisaldab palju summasid ja nimesid; selliste teadete kvaliteeti saaks parandada, kui sisestada andmeid

õigetele teate vormi väljadele ja sisukirjeldusse lisada lühikokkuvõtte teate saatmise/kahtluse põhjuse kohta. Esineb ka teateid, kus kahtlusega haaratud summad ei ole teates õigesti esitatud: need on kas puudu või siis ebakorrektsed ja ka teateid, mille puhul jääb selgusetuks, kas pank ise on eelnevalt kliendi tegevust analüüsinud ja kui jah, siis on see analüüs kirjeldusse lisamata jäetud.

Positiivsena on teadete kvaliteet ajas paranenud. 2019. aasta teises pooles paranes teadete kvaliteet oluliselt. Tehingu kirjeldused on muutunud sisukamaks: enamasti seotakse kõik osapooled, tehingu kirjeldused põhjalikumad. Lisaks on hakatud tehingu kirjelduse lahtris meie palvel märkima ka kliendi nimi/nimetus, kelle kohta on teade esitatud. Kokkuvõtteks võib öelda, et krediiciasutuste teadete kvaliteet (nii vormi kui ka sisu mõttes) erineb suurel määral olenevalt sellest, milline krediiciasutus on teate esitanud. Samuti erineb krediiciasutuse sees kvaliteet olenevalt sellest, milline kontaktisik on teate esitanud. Enamiku krediiciasutuste teated on aasta jooksul oluliselt paranenud, ent on ka neid (üksikud), kelle puhul saab küll paranemist täheldada, ent teateid ei saa tervikuna korrektseks pidada. On krediiciasutusi, kes esitavad teadete juurde korraliku tehingu kirjelduse (enne teate esitamist on info süstematiseeritud) kui ka neid, kelle teate sisu jääb napolisõnaliseks ning jätab palju tõlgendamise ruumi.

RAB on senisest oluliselt enam hakanud pöörama tähelepanu pankade rahvusvahelise sanktsiooni seaduse (RSanS) alusel kohaldatavatele hooldusmeetmetele. Sestap lisame soovitusena tulevikuks, et juhul, kui tekib vajadus esitada teade RSanS alusel, palume teatele alati lisada nii sanktsiooni kehtestava õigusakti kui võetud meetmete andmed. Teatesse tuleb märkida, millise õigusakti millises konkreetses punktis sätestatud konkreetset piirangut ja kelle osas rakendatakse. Ei piisa, kui teade saadetakse põhjendusel „Esineb EU listis“. Teade peab sisaldama infot, millises nimekirjas isik esineb, milliseid meetmed võtma peab ja mida on krediiciasutus teinud, et nõudeid täita.